

Bacăul - la a 585-a aniversare

de Jean Ciută

Terasa Bistriței la confluența cu Siretul a fost dominată veacuri de-a rândul de o străveche așezare, cunoscută în scurgerea vremii sub diferite denumiri (Bacava, Bacovia, Bacău, Bacauca) toate convergând spre procesul metamorfozic semantic și etimologic al denumirii de azi - Bacăul - ca realitate istorică contemporană. S-a scris și se va mai scrie cu privire la originea onomastică a localității, însă eu consider varianta cea mai verosimilă, mai apropiată de adevăr, explicația lui Nicolae Iorga, ca provenind de la "băc", "băcau" = animal, în slavonește, ceea ce corespunde zonei caracterizată prin excelență ca fiind specifică creșterii de animale. Spunem și noi asemenea bătrânului cronicar Neculce¹: "cel ce nu va crede, cu atât mai bine să se așeze la masa cercetării și să îndrepte, dacă va putea, spusele noastre". Există încă teorii și supoziții diferite privitor la semantica cuvântului Bacău și etimologia lui, ca și la cea dintâi datare a așezării, dar un lucru rămâne până în prezent clar, că la 6 octombrie 1408, cancelaria domnului Alexandru cel Bun, emitea din Suceava acel privilegiu comercial acordat negustorilor polonezi din Liov, prin conținutul căruia se pomenește despre vama de la Bacău, ceea ce ne îndreptățește să apreciem ca fiind prima informație demnă de luat în seamă, privind existența Bacăului ca târg, oraș, așezare de tip urban. Desigur, așezarea de tip rural poate dăinui chiar și din neolitic și subscriem la îndelungata ei existență, dat fiind poziția geopolitică în care se află. Vestigiile materiale ale unor străvechi și vechi culturi arheologice descoperite în aria geografică limitrofă a Bacăului ne determină să luăm în considerație o vechime a așezării chiar multimilenară. Paleoliticul de la Buda-Buhuși; neoliticul de la Poduri - Moinești, cetățile dacice ce străjuiesc în jurul Bacăului (Tamasidava-Răcătau și Zargidava - Brad - Negri) ne îndreptătesc la o astfel de apreciere. Aniversarea la cei 585 de ani însă ne obligă a rămâne în sfera medievală, dată de când târgurile, orașele au început a se dezvolta și în teritoriul Țărilor Române. Profesorul universitar-doctor în istorie și renumitul specialist în cercetarea orașului medieval românesc - Mircea D. Matei - opina recent, într-o excelentă comunicare prezentată, că orașul medieval românesc trebuie admis a fi existat cu mult înainte de informațiile oferite de izvoarele scrise, ceea ce poate fi valabil și pentru orașul Bacău.

Documentul emis la 6 octombrie 1408, din Suceava, face referiri la politica economică a Moldovei, la început de secol al XV-lea, când comerțul de tranzit devenise sursă importantă de venit pentru economia țării.

Iată și partea de conținut a documentului referitoare la condițiile trecerii negustorilor lioveni prin vămile Moldovei, respectiv și vama de la Bacău: "Negustorii lioveni în trecere cu mărfuri în țara Moldovei vor plăti pentru postavurile care le aduc în Țara Românească (Muntenia n.n.) în afară de vama principală la Suceava și o vamă de doi groși² de grivnă³ la margine de Bacău (subl.ns.), iar la întoarcere din Valachia (Muntenia n.n.) cu marfă de acolo, fie piper, fie lână sau orice vor plăti o jumătate de rublă de argint în Bacău și o rublă întreagă la Suceava. Dacă vor merge cu postav la Brașov, vor plăti de fiecare grivnă la Suceava trei groși iar la Bacău și la Trotuș un gros și jumătate. La întoarcere din Transilvania vor da de fiecare povară, atât la Trotuș cât și

1. Ion Neculce, *O samă de cuvinte*, Edit. "Junimea", Iași, 1972, p. 6 (predoslovie)

2. gros = monedă poloneză, care circula și în Moldova Evului Mediu

3. grivnă = unitate de măsură poloneză, circula și în Moldova Evului Mediu.

la Bacău (subl ns.) câte doi groși. Pentru peștele luat de la Brăila vor da vama de margine fie la Bacău sau la Bârlad câte un gros și jumătate de grivnă. Pentru ceara pe care o vor importa din Țara Românească și de la Brașov, vor da de fiecare "piatră" câte un gros la Bacău, la Suceava și la Siret". Conținutul acestui document reprezintă o adevărată frescă a schimburilor comerciale din secolul al XV-lea din Țările Române, primul act oficial în care se pomeneste pentru prima dată despre Bacău și Trotuș, ca importante puncte de vamă, ceea ce presupune implicit existența acestor așezări ca târguri, orașe de tip medieval, de la a căror atestare documentară, aniversăm în prezent 585 de ani. Acest document poate fi, așadar, socotit drept actul de naștere al orașului Bacău. Cât privește Târgu Trotuș, acesta și-a disputat de-a lungul Evului Mediu concurența cu Bacăul, din care confruntare îndeosebi economică, a ieșit triumfător Bacăul, asimilându-și rivalul de concurență pe la mijlocul secolului al XVII-lea.

Punct de vamă important, Bacăul a devenit treptat centrul economic și administrativ, înregistrând o evoluție continuă, ascendentă. Exigența și rigurozitatea vameșilor băcăuani, care-și făceau datoria cu maximum de responsabilitate, vânduind și scotocind cu intransigență pe orice negustor, a creat în Evul Mediu acea locuțiune proverbială "A-ți găsi sau mi-am găsit Bacăul" ceea ce în accepțiunea de epocă însemna a ți se înfunda, a nu te fi putut strecura cu produsele respective fără a fi fost sever vămuit. În limbajul actual s-ar traduce prin neputința săvârșirii unei eventuale evaziuni fiscale. În sprijinul unor atari supoziții vine și conținutul documentului din 13 septembrie 1439, emis de fiul lui Alexandru cel Bun - Iliș Vodă, în finalul căruia se consemnează că oricine să plătească vamă și orașenii sau orice fel de negustor, orice marfă vor vinde în țara noastră, la Bacău, și nimeni să nu fie scutit"⁴. Astfel de măsuri legale adoptate de acei domni autoritari și drepti s-au înscris în sistemul de întărire a economiei țării, știut fiind rolul comerțului de tranzit în creșterea avuției naționale.

Devenit nucleu economic de bază, Bacăul, s-a transformat treptat în secolul al XV-lea și într-un centru administrativ, fapt confirmat și de conținutul altui document elaborat de fratele lui Iliș - Ștefan al II-lea Voievod - la 26 mai 1435, adresat judecătorilor de la Bacău în care se arată: "Scriem judecătorilor de la Bacău și de la Trotuș, ni se jeluiesc brașovenii că prin acele părți li se fac multe pagube și piedici oamenilor lor și târgoveților lor. Pentru aceasta cercetați cărțile noastre, pe care le-am dat lor, ca să le fie după acestea, și nu lăsați să li se facă strâmbătăți de către nimeni, ca ei să nu ni se jeluiască mai mult, pentru că noi știm capetele voastre, ca să avem noi pace"⁵. Faptul de a fi fost la cea dată "judecători" la Bacău și la Tg. Trotuș presupune indiscutabil prezența unor structuri medievale stabile, ceea ce ne conduce spre credibilitatea unei vieți orășenești bine conturate. Documentele medievale din vremea lui Ștefan cel Mare (1457-1504) prezentate de noi într-un număr precedent al *Carpicii*, transmit știri și cu privire la existența la Bacău a unor depozite de mărfuri și a unei așa-numite "numărătoare", ceea ce presupune organizarea unui sistem economic dezvoltat.

La sfârșitul secolului al XV-lea, evoluția Bacăului înregistrează măsura luată de Ștefan cel Mare de a fi transformat orașul într-un centru politic-administrativ. În acest scop, domnul a stabilit pe fiul său mai mare Alexandru (rezultat din prima căsătorie a domnului cu Evdochia de Kiev) la Bacău, căruia i-a încredințat supravegherea părții de sud a țării - Țara de Jos - și în timpul căruia (1491-1497) s-au construit curțile domnești și Biserica "Precista", importante monumente de artă și istorice ale orașului Bacău. Poate că mai puțin cunoscut a fost până acum faptul că chiar cel de-al II-lea

4.DRH, A, I, p. 284, (document nr. 200)

5.DRH, A, I, p. 196 (doc. nr. 142).

document emis de cancelaria lui Ștefan cel Mare - 13 septembrie 1457 - a fost elaborat tocmai din Bacău. Este vorba de acel salv-conduct (scrisoare) adresat de către domn boierilor fugiți în Polonia, împreună cu Petru Aron, în mod expres logofătului Mihui, prin care-i ruga să se întoarcă în Moldova, iar Mihui să îndeplinească "slujba cu care l-a însărcinat"⁶.

La cei 585 de ani de existență documentară a Bacăului - ca localitate de tip urban - momentul prilejuiește o bine meritată retrospectivă, ca și o apreciere a prezentului și o prospectare a viitorului. Retrospectiva ne oferă o evoluție sinuoasă: de la Bacăul, principal punct de vamă în secolul al XV-lea, la o semistagnare în secolul al XVI-lea, o înviorare în secolul al XVII-lea (când câștigă preponderența în disputa economică cu Tg. Trotuș), la o încetinire a ritmului dezvoltării în cel de-al XVIII-lea secol, o relansare vertiginoasă în secolul trecut - al XIX-lea - și cu o evoluție diferențiată în secolul nostru, al XX-lea. Deși aniversarea celor 585 de ani este legată de dezvoltarea medievală a Bacăului, trebuie să recunoaștem că etapa ascendentă a evoluției este nemijlocit integrată în epoca modernă, care i-a conferit vitalitate economico-administrativă, culturală și chiar politică. Poziția geografică a favorizat permanent dezvoltarea orașului, mai ales după ce linia de cale ferată Suceava-București a legat orașul de principalele centre ale țării. În urma legislației liberale din 1887, privind încurajarea industriei naționale, urmată de alte măsuri asemănătoare, Bacăul a înregistrat o dezvoltare industrială relevantă. Întreprinderi ca: Fabrica de Hârtie "Letea" în frunte cu iscusitul director - Radu Porumbaru - liberal el însuși și om de afaceri; Fabrica de Postav "Izvoranul", de pielărie și încălțăminte "Filderman" și altele din sectoarele industriei alimentare, forestiere, metalurgice de început, au dat orașului Bacău contururi și dimensiuni moderne. Astfel, în 1929, Bacăul era ierarhizat în lumea urbanistică a țării, la rang de municipiu. Prin ansamblul dezvoltării sale urbanistice din perioada interbelică, Bacăul cota ca un oraș cu aspirații moderne unde pulsa o efervescentă viață economică. Carcateristic îi rămîne a Bacăului pentru acea dată, ceea ce mi se pare a se fi moștenit - spiritul acela mercantilist - individualist, de înavuțire personală și mai puțin caracterul de sociabilitate, de altruism social. Deși Bacăul a dat valori notabile pe linia actului de cultură, considerăm că nu s-a creat încă acel ferment spiritual care să cuprindă marele public, să penetreze în masa concitadinilor, așa cum s-a format și se menține în masa de locuitori ai urbilor învecinate (Iași, Roman, Botoșani, Piatra Neamț, Bârlad). Așa se explică și în prezent de ce constatăm săli de conferințe-simpozioane, săli de teatru, concerte, cu un public participant redus.

Cei 585 de ani de existență orășenească a localității Bacău, învederează un oraș în plină dezvoltare economico-materială, cu un destin irevocabil de modernizare ascendentă, în condițiile unor autentici administratori așezați în fruntea urbei. Se conturează și un climat cultural - științific în plină afirmare, odată cu prezența unor forme de învățământ superior de stat și particular, încât și aspectul moral - comportamental al băcăuanului este susceptibil de îmbunătățire. De aceea zic, cel mai rău lucru pentru evoluția ulterioară a Bacăului ar fi stagnarea, în sensul diminuării ritmului dezvoltării, iar cel mai bun, redresarea cât mai rapidă a crizei morale, odată cu redresarea generală.